

Підсекція “Євреї Європи та Сходу”

УДК 94

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-346-3-83>

Бубенок О. Б.

ORCID: 0000-0002-0104-6081

*доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу Євразійського степу
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

ЄВРЕЇ В ХОЗАРСЬКОМУ КАГАНАТІ (РОЗСЕЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМА ПОХОДЖЕННЯ)

Ключові слова: єврейська діаспора, Хозарський каганат, хозарсько-єврейські документи, раданіти.

Дослідники питань поширення юдаїзму в Хозарському каганаті традиційно зосереджували увагу на юдейських прозелітах серед хозар, тоді як про етнічних євреїв згадували лише у зв'язку з конверсією хозар у юдаїзм. У такому ключі витримані роботи більшості відомих учених: А. Кримського, О. Прицака, Д. Данлопа, М. Артамонова, Б. Заходера, С. Плетньової та ін. Зокрема, вони звертали увагу на те, що до конверсії хозар євреї проживали як на Боспорі, так і в Дагестані. Це знаходить своє підтвердження не лише в археологічному матеріалі, а й у хозарсько-єврейських документах. Наприклад, у Листі Хасдая і в документі Шехтера увагу зосереджено на Дагестані. Водночас О. Прицак не давав чіткої локалізації євреям-раданітам, які, на його думку, навернули хозар у юдаїзм.

Ситуація суттєво змінилася в першій половині X ст., коли кількість єврейської діаспори в каганаті значно збільшилася. Документ Шехтера повідомляє, звідки прибули в Хозарію ці євреї: “з Багдада, Греції та Хорасану”. Під Грецією тут розумілася Візантійська імперія, де правив тоді відомий антисеміт імператор Роман. Якщо ми знаємо про гоніння проти євреїв у християнській Візантії, то тоді не зрозумілі причини переселень євреїв із мусульманських країн – Багдада (Вавилонії) та Хорасану, значна частина якого входила до складу Саманідської держави. Це питання заслуговує на окреме дослідження.

З іншого боку, виникає питання, де, окрім Дагестану і Боспору, у IX–X ст. проживали етнічні євреї. Як зазначав О. Пріцак, представники єврейської діаспори мали проживати в містах і фортецях Хозарського каганату. Ми навіть можемо назвати деякі з них – Ігиль, Таматарха, Київ та ін. На думку О. Пріцака, місто Київ тривалий час було віддаленою колонією Хозарського каганату, де в X ст. і далі зберігалась єврейсько-хозарська община. Про це може свідчити Київський лист, досліджений О. Пріцаком та Н. Голбом.

Отже, видаються досить перспективними для дослідження питання, пов'язані з розселенням етнічних євреїв у Хозарському каганаті.

УДК 94

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-346-3-84>

Семиволос І. М.

*молодший науковий співробітник відділу сучасного Сходу
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

ФОРМИ КОЛЕКТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В ПАЛЕСТИНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЛЮДСЬКУ БЕЗПЕКУ

У розумінні причин палестинсько-ізраїльського конфлікту на Близькому Сході серед інших важливих політичних, етнорелігійних та інших чинників важливу роль відіграє питання землі. Воно виникає практично одразу від початку масової колонізації євреями палестинських земель наприкінці XIX сторіччя, за часів першої та другої алії і суттєво загострюється під час британського мандата. Врешті-решт, земельне питання, поряд із регулюванням потоку єврейських емігрантів, стане базовою темою дискусії в підмандатній Палестині. Для того щоб зрозуміти витоки земельного питання, важливо простежити процес формування уявлень місцевих мешканців про земельну власність.

Тут ми пропонуємо розглянути питання землі в Палестині кризь призму поглядів османів, арабів, євреїв та британців на земельне питання. Головна увага приділятиметься юридичним та звичаєвим практикам використання земельної власності та їхнім трансформаціям упродовж пізньоосманського періоду та початку британського мандата. У центрі нашої уваги перебуває найбільш заплутана та контroversійна форма земельної власності – *муша* –